

рованного режиму»), другими словами – норм міжнародного права розвитку. Это неизбежно повлечет за собой разработку новых и адаптацию уже существующих средств разрешения международных споров к спорам в области развития, что будет способствовать их быстрому и эффективно-му решению и ускорит достижение международной сообществом целей в области развития (Якубовська Н. О. Міжнародні спори в сфері розвитку: перспективи відокремлення у самостійний вид міжнародних спорів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2012. – № 20. ч. 2 – Том 3. – с. 173-176).

Дрьоміна-Волок Н. В.

Національна академія прокуратури України, Науково-дослідний інститут, головний науковий співробітник, LL.M, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАКТИКА МІЖНАРОДНИХ СУДІВ СТОСОВНО ІМПЕРАТИВНОГО СТАТУСУ ЗАБОРОНИ РАСОВІЙ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Еволюція правової думки та гуманізація міжнародно-правової свідомості привели до того, що заборона расової дискримінації в усіх її формах і проявах стала глобальним етичним і правовим імперативом. Міжнародний Суд ООН неодноразово підкреслював фундаментальність заборони расової дискримінації. У Консультативному висновку щодо *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution (1971)* Суд зазначив, що «встановлення відмінностей, винятків, заборон та обмежень, виключно на підставах раси, кольору шкіри, походження, національної або етнічної належності, що веде до позбавлення основних прав людини, є грубим порушенням цілей та принципів Статуту (ООН)» (*Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), Advisory Opinion, I. C. J. Reports 1971. – P. 57. – Para 151*). Суддя Танакі в особливій думці по справі *South West Africa* (1966) заявив, що «норма недискримінації або несепації на підставі раси стала нормою міжнародного звичаєвого права». Продовжуючи, він зазначив, що «заявлена норма недискримінації та несепації, базуючись на Статуті ООН, зокрема статтях 55 (с) та 56, та на численних резолюціях та деклараціях Генеральної Асамблеї ООН та інших органів Організації Об'єднаних Націй, і в силу своєї природи як загального принципу, може розглядатись як джерело міжнародного права, відповідно до положень статті 38, пункту 1 (а) – (с). В цьому випадку всі три види кумулятивно функціонують задля захисту вищезазначених норм: (1) міжнародні конвенції, (2) міжнародний звичай та (3) загальні принципи права» (*Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Af-*

rica in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), *Advisory Opinion*, I. C. J. Reports 1971. – P. 57. – Para 151).

Імперативність заборони будь-яких форм расової дискримінації підтверджено у регіональних судах з прав людини. Міжамериканський суд з прав людини заявив, що загальний принцип рівності, під яким мається на увазі зобов'язання здійснення прав людини без дискримінації, досяг статусу імперативної норми міжнародного права завдяки його тісному зв'язку з людською гідністю та через його універсальне визнання: «Суд має визначити, чи є [принцип рівності і недискримінації] принципом *jus cogens*. Зокрема, посилаючись на зобов'язання дотримуватися і гарантувати права людини незалежно від того, які з цих прав визнані кожною державою у внутрішніх або міжнародних нормах, Суд вважає очевидним, що всі держави, як члени міжнародного співтовариства, повинні виконати ці зобов'язання без будь-якої дискримінації; це, по суті, пов'язано з правом на рівний захист законом, яке, в свою чергу, базується на «безпосередньо з винятковості людського роду і пов'язаний з невід'ємною гідністю людини». Принцип рівності перед законом та недопущення дискримінації лежить в основі всіх актів, що стосуються владних функцій держави, у всіх їх проявах, пов'язаних з дотриманням і забезпеченням прав людини. Дійсно, цей принцип можна вважати імперативним відповідно до загального міжнародного права, в тій мірі, в якій це стосується всіх держав, незалежно від того, чи є вони учасниками тієї або іншої міжнародної угоди, що зумовлює вплив на третіх осіб, включаючи фізичних осіб <...> Суд далі дійшов висновку, що «цей принцип (рівності й недискримінації) є частиною загального міжнародного права. В існуючій стадії розвитку міжнародного права він набув статусу *jus cogens*» (Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), *Advisory Opinion*, I. C. J. Reports 1971. – P. 57. – Para 151.). У 2012 р. у справі *Atala Riffo And Daughters V. Chile* Міжамериканський суд з прав людини підтвердив свою позицію, заявивши, що практика Суду доводить, що загальний принцип рівності, під яким мається на увазі зобов'язання здійснення прав людини без дискримінації, досяг статусу *jus cogens* завдяки його тісному зв'язку з людською гідністю та через його універсальне визнання (Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), *Advisory Opinion*, I. C. J. Reports 1971. – P. 57. – Para 151).

У справі *East African Asians v. United Kingdom* Європейська комісія з прав людини нагадала, що «у відповідності з загальнообов'язковою нормою необхідно надавати особливе значення питанню дискримінації на підставі раси; у зв'язку з цим публічне виокремлення групи осіб для особливого поводження за ознакою раси може призвести до такого стану, що принижує гідність, в той час як відмінності у поводженні за іншими

ознаками не призведе до таких наслідків» (European Commission of Human Rights, *East African Asian v. United Kingdom*, – 14 December 1973. – App. No. 4403/70. – Para 270).

Правоформуюча роль Міжнародного Суду ООН у розвитку міжнародного права не викликає сумнівів. Незважаючи на те, що визнання обов'язкової юрисдикції істотно обмежено через застереження держав-учасників, Судом було розглянуто низку вирішальних питань, як у рамках судових, так і консультативних повноважень, зокрема щодо заборони дискримінації. Вкрай важливим є те, що у своїх рішеннях Суд не тільки підкреслив універсальність заборони дискримінації, а підтвердив імперативність деяких її проявів – расової дискримінації, геноциду, рабства (*Barselona Traction case (Belgium v. Spain)*, ICJ Rep. 1970, 3, para. 91; *South West Africa (Ethiopia v. South Africa; Liberia v. South Africa)* (1960-1966), ICJ Reports 1962/1966; *Nicaragua v. United States of America*, ICJ Reports 1986; *East Timor case (Portugal v. Australia)*, ICJ Reports, 1995; *Northern Cameroon's, South West Africa, Nuclear Tests, Hostages and Border and Trans-border (Nicaragua v. Honduras)*).

Важливість цієї правової тенденції пояснюється юридичним статусом та характером імперативної норми міжнародного права, а отже потенційною здатністю сприяти неухильності її дотримання з боку держав. Расова дискримінація є найбільш серйозною формою дискримінації: її заборона має найвищий статус норми міжнародного права – *jus cogens*, а зобов'язання виконувати цю норму одержало характер *erga omnes*.

Гладенко О. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук*

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ УМОВИ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

Україна зараз знаходиться перед здійсненням наступного кроку по реалізації задекларованого зовнішньополітичного вектору країни – інтеграції з Європейським Союзом. Історія такого зближення починається з 1994 р., коли було підписано базову Угоду про партнерство та співробітництво, ратифіковану сторонами у 1998 р., розраховану визначально на десятирічний термін.

Вже на Паризькому самміті 2008-го р. лідери ЄС і України домовилися, що Угоду про партнерство і співробітництво буде замінена Угодою про асоціацію. У лютому 2008 р., після набуття Україною членства в СОТ, ЄС і Україна розпочали переговори про глибоку і всеохоплюючу зону вільної торгівлі (далі – ГВЗВТ) як ключовий елемент Угоди про асоціацію.